

CƏBRAYIL

Azad edilən ilk şəhərimiz

◆ Azadlığın təntənə günü

Vətən müharibəsinin 8-ci gündə azadlığın qovuşdu Cəbrayıl. Ali Baş Komandan İlham Əliyevdən növbəti müjdəni aldıq: "Bu gün Azərbaycan Ordusu Cəbrayıl şəhərini və rayonun bir neçə kəndini işğaldan azad etmişdir. Eşq olsun Azərbaycan Ordusuna! Qarabağ Azərbaycandır!"

O gündən üç il ötür. Bu müddətdə Cəbrayıl şəhəri yenidən qurulur, bərpa olunur. Azadlığın qovuşan şəhərdə sürətli quruculuq işləri gedir.

Cəbrayıl 27 illik işğaldan sonra düşməndən azad edilən ilk şəhər idi. Vətən savaşının ilk gündən Cəbrayıl rayonunun kəndləri düşməndən azad olunmağa başladı. İlk gün rayonun Böyük Mərcanlı və Nüzgar, oktyabrın 3-də isə Mehdi, Çaxırlı, Aşağı Maralyan, Şəyboy və Quyaç kəndləri, 4 oktyabr tarixdə isə Cəbrayıl şəhəri ilə yanaşı, rayonun daha 9 kəndi - Karxulu, Şükürbəyli, Çərəkən, Daşkəsən, Horovlu, Mahmudlu, Cəfərabad, Yuxarı Maralyan və Decal qüdrətli ordumuz tərəfindən işğaldan azad edildi.

Oktyabrın 4-də Cəbrayıl şəhərində də Azərbaycan bayrağı dalğalandı. Həmin gündən etibarən, demək olar ki, hər gün Cəbrayılın kəndlərinin bir-bir işğaldan azad edildiyi xəbərlərini aldıq. Ümumilikdə, bu əməliyyatlar zamanı Cəbrayıl şəhəri və rayonun 90 kəndi işğaldan azad edildi. Eyni zamanda Cəbrayılın erməni silahlı birləşmələrindən təmizlənməsi ilə Azərbaycan-İran sərhədinə dövlət nəzarəti qismən bərpa olundu.

Tarixə nəzər: 1930-cu ildə təşkil edilən Cəbrayıl rayonu 4 yanvar 1963-cü ildə ləğv edilərək Füzuli rayonuna birləşdirilib. 17 iyun 1964-cü ildə yenidən yaradılıb. Rayon 1993-cü il avqustun 23-də Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi. İşğal zamanı Cəbrayıl rayonu 1 şəhər, 4 qəsəbə və 92 kənddən ibarət idi.

1994-cü il yanvarın 5-də Horadiz əməliyyatı zamanı Cocuq Mərcanlı kəndi işğaldan azad edilsə də, kənddə yaşayış mümkün olmayıb. 2016-cı il Aprel döyüşlərində Azərbaycan Ordusunun əks-hücumu nəticəsində Lələtəpə yüksəkliyi işğaldan azad ediləndən sonra Cocuq Mərcanlı kəndi ordumuzun nəzarətinə keçib.

Aprel döyüşləri işğal dövründən bu yana ilk genişmiqyaslı döyüş əməliyyatları idi. Dörd gün davam edən savaşda Azərbaycan Ordusu Tartar rayonunun Talış kəndi ətrafındakı yüksəkliklər, Cəbrayıl rayonunun Lələtəpə yüksəkliyi və Cocuq Mərcanlı, Goranboy rayonunun Güllüstan və Tartar rayonunun Suqovuşan kəndləri istiqamətində bəzi mövqeləri düşməndən azad etmişdi. Strateji əhəmiyyətli yüksəkliklərin nəzarətə keçməsi böyük əhəmiyyət kəsb edirdi.

Ali Baş Komandanın işğaldan azad olmuş əraziyə ilk səfəri

Azərbaycanın Vətən müharibəsində tarixi qələbəsindən, Ermənistanın məğlub durumunda 10 noyabr Bəyanatını imzalamaından 6 gün sonra Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın işğaldan azad edilən ərazilərə ilk səfəri oldu. Prezident Cəbrayıl şəhərində və Xudafərin körpüsündə üçrəngli Azərbaycan bayrağını qaldırdı.

İşğaldan azad olunan ilk ərazilərə - Füzuli və Cəbrayıl səfər edən ölkə rəhbəri Şuşa şəhərinə yol çəkilişi ilə bağlı göstəriş verdi. Bununla da "Zəfər yolu"nun başlanğıcı qoyuldu.

Torpaqlarımız işğaldan azad olunduqdan sonra minatimizləmə əməliyyatları həyata keçirildikcə Prezidentin tapşırığı ilə həmin ərazilərdə yenidənqurma və bərpa işlərinə başlandı. Dövlət başçısının nəzarəti altında həyata keçirilən işlər bu gün də sürətlə davam edir. İlham Əliyev mütəmadi olaraq işğaldan azad olmuş ərazilərə səfərlər edərək görülən işlərlə yerində tanış olur, təmələqoyma mərasimlərində iştirak edir.

Cəbrayıl şəhərinin inkişafı

Digər ərazilərimiz kimi, Cəbrayıl da 27 il ərzində ermənilər tərəfindən vəhşicəsinə dağıdılmışdı. İşğal nəticəsində Cəbrayıl rayonuna 13,928 milyard dollar məbləğində ziyan dəymişdir. 52000 nəfər əhalisi olmuş rayonun bütün yaşayış məntəqələri və oradakı təhsil, mədəniyyət ocaqları, tibb müəssisələri dağıdılmışdı.

İşğaldan azad olunmasının ilk ilində Prezident Cəbrayıl səfər edərək orada bir sıra təmələqoyma tədbirlərində iştirak etdi. Səfər zamanı Cəbrayıl "KAMaz" ASC ilə "Gəncə Avtomobil Zavodu" İstehsalat Birliyinin birgə servis mərkəzinin, Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda yaradılacaq "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkının, Cəbrayıl rayon Mərkəzi Xəstəxanasının, məktəb binasının və Cəbrayıl şəhərində ilk çoxmənzilli yaşayış məhəlləsinin əsası qoyuldu. Prezident həmçinin "Cəbrayıl" yarımstansiyasının, Dövlət Sərhəd Xidmətinin hərbi hissə kompleksinin açılışında iştirak etdi. Daha sonra Cəbrayıl ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşən dövlət başçısı çıxışında qeyd etdi ki, oktyabrın 4-ü bizim tariximizdə əbədi qalacaq: "Çünki ilk dəfə olaraq müharibənin birinci həftəsində şəhər, rayon mərkəzi azad edilmişdi. Bunun çox böyük rəmzi mənası var idi. Bu, bizim ordumuza əlavə güc verdi, inam verdi. Bu qələbədən sonra bizim şanlı ordumuz öz tarixi missiyasını digər yerlərdə də icra etmişdir. Cəbrayılılar yaxşı bilirlər ki, müharibənin ilk gündə Cəbrayılın iki kəndi işğalçılardan azad edilmişdir - Böyük Mərcanlı və Nüzgar kəndləri, Füzuli rayonunun 4 kəndi bizim birinci uğurumuz idi".

Ötən il Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdöğən ilə Cəbrayıl səfər edən Prezident İlham Əliyev Horadiz-Ağbənd dömr yolu xəttinin Cəbrayıl rayonundan keçən hissəsində yerləşən Qumlaq stansiyasının, "Azərbaycan-Türkiyə Beynəlxalq Meşə Təlim Mərkəzi", "Ağlıl Tinqçilik" və "Dostluq Meşəsi" Kompleksinin təmələqoyma mərasimlərində iştirak etdilər.

Cəbrayıl rayonunda yenidənqurma və bərpa işləri indi də davam edir. Sentyabrın 28-də Cəbrayıl növbəti dəfə səfər edən Prezident İlham Əliyev təmələqoyma və açılış mərasimlərində iştirak etdi. Dövlət başçısı Cəbrayıl şəhərində inzibati binanın təməlini qoydu. Qeyd olundu ki, inzibati bina işgüzar zona kimi müəyyən olunmuş bir hektar ərazidə tikiləcək. Layihəyə əsasən, ərazidə dörd bina inşa ediləcək. Hər bina müasir üslubda layihələndirilib. İlk mərhələdə 4-5 mərtəbədən ibarət ikikörpü bina kompleksinin tikintisi planlaşdırılır və binalar körpü vasitəsilə əlaqələndiriləcək. Digər 3-4 mərtəbəli binaların tikintisi isə ikinci mərhələ üçün nəzərdə tutulur.

İlham Əliyev həmçinin Cəbrayıl Yaşayış Kompleksində aparılan tikinti işləri ilə də tanış oldu, şəhərdə "Azərişiq" ASC-nin Cəbrayıl Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzinin açılışına qatıldı. Mərkəz Cəbrayıl şəhərinin elektrik enerjisinə tələbatının bir hissəsini təmin etməklə yanaşı, tikintisi nəzərdə tutulan digər güc mərkəzlərinin rə-

qəmsal platforma üzərindən idarəetməsinə həyata keçirməyə imkan verəcək.

Qeyd edək ki, Cəbrayıl rayonunda 240 meqavat gücə malik günəş elektrik enerjisi stansiyasının inşası da nəzərdə tutulub. Yaxın vaxtlarda stansiyanın tikintisinə başlanılacaq. Rayona gediş-gəlişin rahatlığının təmin olunması üçün 4-6 zolaqlı yol da çəkilir. Bütün kəndlərin tədricən bərpa edilməsi proqramı da təsdiq edilib.

Cəbrayıl Şəhəri Günü

Bu gün həm də Cəbrayıl Şəhəri Günüdür. Prezident İlham Əliyevin iyul ayında imzaladığı sərəncama əsasən, işğaldan azad edilmiş ərazilər üzrə şəhər günləri təsis edilib. Zəfərə aparan, Azərbaycan tarixinin qızıl həflərlə yazıldığı günlərdən biridir bu gün.

İşğaldan azad olunmuş hər bir şəhər və kəndimizdə görülən yenidənqurma və bərpa işləri Böyük qayıdışın sürətlənməsinə rovac verir. Yenidən qurulan, abadlaşdırılan kəndlərin, şəhərlərin özəli sakinləri mərhələli şəkildə dödə-baba yurdlarına qayıdırlar. Onlar artıq hər il öz şəhər günlərini el-obalarında təntənəli şəkildə qürur və fərh hissi ilə qeyd edəcəklər.

Cəbrayıl igidləri

Torpaqlarımızın erməni işğalından azad olunması istiqamətində ilk döyüşlə-

rin getdiyi, düşmənin qurduğu istehkam və mövqelərin güclü olduğu ərazilərdən biri də Cəbrayıl idi. Bu qədim yurdumuz neçə-neçə igid oğlumuzun canı, qanı bahasına düşmənin əsarətindən qurtulub.

Zəfərdən sonra Vətən müharibəsi ilə əlaqədar təsis edilən orden və medallar sırasında "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı da xüsusi yer tutur. Medal 2020-ci il noyabrın 26-da təsis edilmişdir. Rayonun azadlığı uğrunda igidlik göstərmiş qəhrəmanlarımız dövlət başçısı tərəfindən bu medalla mükafatlandırılıb. Cəbrayıl rayonunun işğaldan azad edilməsi uğrunda aparılmış döyüş əməliyyatlarında iştirak edərək şəxsi igidlik və şücaət nümayiş etdirmiş Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin 22797 hərbi qulluqçusu "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilib.

Cəbrayılın azad edilməsi gələcək qələbəmiz üçün yeni imkanlar yaratdı

Milli Məclisin deputatı Arzu Nağıyev deyir ki, 1993-cü il avqustun 23-də ermənilər tərəfindən işğal olunmuş Cəbrayılın mühüm strateji əhəmiyyətli məntəqə olduğuna ermənilər də başa düşürdü.

İranla həmsərhəd olan kəndlər, Xudafərin körpüsü istiqamətində və buradan Qarabağın içərisinə doğru bir sıra yolların keçməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi.

Məhz buna görə də nöyin bahasına olursalardı, ermənilər əllərində saxlamağa çalışırdı. Aprel döyüşlərində - 2016-cı ildə Azərbaycan Ordusu əks-hücumla Lələtəpə yüksəkliyini azad etdi. İkinci Qarabağ müharibəsi başlayanda Ermənistan silahlı qüvvələri cəbhəboyu zonada bizim rayonlara qarşı təcavüzünü genişləndirəndə Cəbrayıl rayonunun həm Cocuq Mərcanlı, həm də ona yaxın olan Füzuli rayonunun bir sıra kəndlərini də atəşə tutmağa başladılar. Azərbaycan Müdafiə Nazirliyi qərar qəbul edərək məhz bu istiqamətdə əks-hücum əməliyyatlarına başladı.

A.Nağıyev sözlərinə görə, Azərbaycan Ordusu əks-hücum əməliyyatları zamanı o istiqamətdə yerləşən motoatıcı diviziyanın artilleriya rəisini məhv edərək bir sıra kəndləri işğaldan azad etdi: "Oktyabrın 5-də, yəni ilk həftədə bir sıra kəndlər işğaldan azad olundu. Daha sonra da kəndlərin işğaldan azad olunması davam edirdi. Ermənilər çalışırdılar ki, İranla həmsərhəd kəndləri öldürməsinlər. Buna görə orada hava hücumları həyata keçirildilər və Azərbaycan tərəfindən onların təyyarələri vuruldu. Ermənistan silahlı qüvvələri Cəbrayıl şəhərinin ətraf ərazilərini vurmağa başladılar və bunun da qarşısı alındı".

Burada əsas məqam ondan ibarət idi ki, 27 ildən sonra düşmənin işğalından azad olunan Cəbrayıl vasitəsilə Xudafərin körpüsünə yolumuz açıldı. Eyni zamanda İranla həmsərhəd olan kəndlər, demək olar ki, on strateji əhəmiyyətli ərazilər işğaldan azad olundu. Həmin əraziləri ermənilər vaxtilə narkotrafikə çevirmişdilər, burada qaçaqmalçılıqla məşğul olurdular, yəni bütün bunların qarşısı alındı.

A.Nağıyev qeyd etdi ki, Cəbrayılın sonra strateji əhəmiyyətli Hadrut qəsəbəsi və Xocavənd rayonunun cənub kəndləri istiqamətində əməliyyatların keçirilməsi üçün geniş imkanlar yarandı. "Yəni bir sözlə, bu, çox strateji əhəmiyyətli bir istiqamət idi. Prezident İlham Əliyev Cəbrayıl şəhərində və Xudafərin körpüsündə Azərbaycan bayrağını qaldırdıqdan sonra - noyabrın 26-da "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı dərhal təsis edildi və döyüşlərdə iştirak etmiş 23 minə yaxın hərbiçimiz bu medalla təltif olundu. Beləliklə, strateji əhəmiyyətli, eyni zamanda əməliyyatların davam etməsi üçün mühüm məntəqə hesab olunan Cəbrayılın Azərbaycan Ordusu tərəfindən azad edilməsi gələcək qələbəmiz üçün yeni imkanlar yaratdı", - deyərək deputat əlavə etdi.

Şuşaya gedən qapıların açılması

Hərbi ekspert, ehtiyatda olan polkovnik Şair Ramaladov da bildirdi ki, Vətən müharibəsində Cəbrayılın azad edilməsinin çox böyük əhəmiyyəti olub: "Cəbrayılın azadlığının mənavi-psixoloji dəyərini və əhəmiyyətini qeyd etməmək olmaz. Bizim şəxsi həyəət inam həmişə var idi. Cəbrayılın işğaldan azad olunması isə ruh yüksəkliyinə səbəb oldu. Strateji tərəfdən Cəbrayıl həmişə əhəmiyyətli rayon olub, ərazisindən əhəmiyyətli yol şəbəkəsi keçib".

Bu yol şəbəkəsinin ordumuzun nəzarətinə keçməsi ilə Xocavənd rayonunun Hadrut qəsəbəsinin düşməndən təmizlənməsi prosesinə başlandı. Ekspertin fikrincə, qələbəyə gedən yolda Hadrut qəsəbəsinin də azadlığı çox mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Elə buna görə idi ki, qəsəbə işğaldan azad olunduqdan sonra Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan həmin xəbəri məxfi saxlayaraq cəmiyyətə məlumat verməmişdi. Səbəbi də o idi ki, erməni generalı ona Hadrutu azad edəcəklərini deyərdilər. Bunun üçün böyük qüvvə ilə yenidən Cəbrayıl istiqamətində əks-hücum əməliyyatı keçirməyə cəhd edildilər. Ancaq bütün cəhdləri boş çıxdı: "Onu da

deyim ki, Cəbrayılın Cocuq Mərcanlı kəndi hələ Birinci Qarabağ savaşında Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi və mənim də hərbi hissə komandiri kimi iştirak etdiyim Horadiz əməliyyatı zamanı azad olunan ilk kənd idi. Aprel hadisələrindən sonra cənab Prezidentin, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Müzəffər Ali Baş Komandanının söyi nəticəsində bu kəndə kiçik qayıdış artıq dillər əzbərinə çevrildi. Kəndə həyat qayıtdı. Prezidentin də dediyi kimi, kiçik qayıdışın davamı olaraq məhz bu istiqamət bizim üçün uğurlu oldu. Cəbrayıl bizə Zəngilana yol açdı və təbii ki, məhz Böyük qayıdış üçün böyük imkanlar haqqında təsəvvürlər yaratdı".

Ekspert qeyd etdi ki, Hadrut Şuşaya gedən qapılar adlandırılır və bu qapıların açılması məhz Cəbrayılın işğaldan azad edilməsindən keçirdi.

Onu da deyək ki, Cəbrayıl ərazi baxımından ağır texnikanın və digər texniki vasitələrin istifadəsi baxımından bizim üçün uğurlu istiqamət sayılır. Düşmənin düşüncələri ki, Azərbaycan Ordusu məhz cənub istiqamətdə irəliləyəcək. Ona görə ki, onun müəyyən riski var idi. Ermənilər Birinci Qarabağ savaşında kimi arxadan yolu bağlayıb, daha doğrusu, kəşib və orada döyüşün qruplaşmasını mühasirəyə alacaqqlarını düşündürdülər.

Bu təhlükənin hər zaman olduğunu xatırladan ekspert qeyd etdi ki, ancaq Müzəffər Ali Baş Komandanın qəbul etdiyi qərarlar nəticəsində məhz bu təhlükə nəzərə alınaraq bütün lazımi tədbirlər görüldü, o istiqamətdə sürətlə irəliləyərək Cəbrayıl şəhəri işğaldan azad edildi: "Sonra digər istiqamətlərdə - istər Şuşa, istər Zəngilan, istər də Füzuli şəhərlərində azad edilməsi üçün məhz Cəbrayılın azad olunmasının xüsusi rolu və ərazi baxımından strateji əhəmiyyəti var idi. Cəbrayılın azad edilməsi ilə düşmənin fiziki cəhətdən zərbə aldı, eyni zamanda Azərbaycan Ordusunun nöyə malik olduğunu, daha doğrusu, yumruğunun gücünü ilk dəfə hiss etdi".

Zəfərinizi

Cəbrayıl da tarixin izini itirmək üçün bütün abidələr, müəssisələr, obyektlər vəhşicəsinə dağıdılb. Bu şəhərimizdə də daşı da üstündə qoymayıb erməni barbarları. İşğal dövründə qədrəyən rayon azad tarix, mədəniyyət və memarlıq, mağara, qəbirüstü abidələrlə zəngin olub.

Cəbrayıl şəhərində Ağoğlan nekropolu, Sirik kəndində Qala bürcü, Xələfli qəsəbəsində Qız qalası, Dağ Tumas kəndində Divlər sarayı, Tatar kəndində Siklop tikililəri, Şıxlar kəndində şəhərcik qalıqları və qışlaq yerləri, Ağoğlandakı Orxan yazı abidəsi, Qumlaq kəndində 11 və 15 aşırımlı Xudafərin körpüləri, Cəbrayıl şəhərindəki Sultan Məcid hamamı, Xudayrılı kəndindəki dairəvi və səkkizguşəli türbələr, Şıxlar kəndində dairəvi türbə, XVI və XIX əsrlərə aid məscidlər işğal illərində məhv edilib.

Bununla ermənilər azərbaycanlıların izlərini həmin torpaqlardan silməyə çalışıblar. Amma haqq, ədalət bir gün mütləq yerini tapır. İzlərini itirmək istədikləri Zəfər izi sulara öz torpaqlarına goldilər. Bu iz isə illər, əsrlər keçəcək, silinməyəcək. Çünki bu izdə Xudayrılıların, Anarlıların, Ramiqlərin, Vüqarların, Zaurların qanı var. Bu dövlət, bu xalq var olduqca onlar da daim qələbədə yaşayacaq. Hər birinin şəərəli ömrü, gücü, qüdrəti ilə bağlı qəhrəmanlıq dastanları ağızdan-ağıza dolşaraq tarixdə qalacaq. Tarix isə unudulmur. Həç kim Zəfər tariximizi yaddaşlardan silə bilməyəcək.

Əsmər QARDAŞANOVA,
"Azərbaycan"

